

ชื่อผลงานวิจัย (ไทย)

ผลการใช้แผนผังมโนคติในกิจกรรมการเรียนรู้วิชาเคมี ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์

ชื่อผลงานวิจัย (อังกฤษ)

THE EFFECTS OF USING CONCEPT MAPPING APPROACH IN CHEMISTRY LEARNING ACTIVITIES FOR THE DEVELOPMENT OF KNOWLEDGE AND SCIENTIFIC CREATIVE THINKING OF MATHAYOMSUKSA FIVE STUDENTS OF KANCHANAPISEKWITTAYALAI PHETCHABUN SCHOOL

ชื่อนักวิจัย

นายสุรศักดิ์ มีโชค

ปีที่ผลงานวิจัยเสร็จ

2553

ประเภทของงานวิจัย

หลักสูตรและการเรียนรู้

คำสำคัญ

แผนผังมโนคติ , ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ , ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความเป็นมา/หลักการและเหตุผล

แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ต้องฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้ มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น

สภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน คือ ความไม่สอดคล้องกับวิวัฒนาการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการเรียนการสอนตามคู่มือครุภัณฑ์นั้นต้องการให้นักเรียนได้รับเพียงข้อสรุปที่ถูกต้อง ครูผู้สอนยังเน้นเฉพาะความสามารถในการถ่ายทอดเนื้อหา เป็นการท่องจำเพื่อสอบ ไม่เน้นกระบวนการให้ผู้เรียนพัฒนาด้านความคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ไม่เป็น ไม่ชอบอ่านหนังสือ ไม่รู้วิธีเรียนรู้ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ไม่เป็นที่น่าพอใจ (จิราภรณ์ ศิริทวีป, 2541 : 37) และจากการประเมินของกรมวิชาการ (รุ่ง แก้วแดง , 2546 : 9 -11) พบว่า ผลการเรียนรู้ของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2545 มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละในรายวิชาวิทยาศาสตร์ 45.1 และจากรายงานการจัดอันดับความสามารถในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการแข่งขันของประเทศต่างๆ ในปี 2545 จำนวน 47 ประเทศ โดย International Institute for Management Development (IMD) ปรากฏว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 33 และอันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 47 (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ , 2546 : 7-8)

วิชาเคมีเป็นวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญมากเช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์แขนงอื่นๆ และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย และอื่นๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน ล้วนเป็นผลิตภัณฑ์ที่อาศัยความรู้ หลักการของวิชาเคมี และขณะนี้ความรู้หลักการของวิชาเคมีก็ได้นำมาใช้ในอุตสาหกรรมหลายประเภท ทำให้ประเทศไทยเรามีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมมากขึ้นและก้าวไปเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศด้วย เนื้อหาของวิชาเคมีเป็นเรื่องซับซ้อน เข้าใจยาก บางครั้งต้องอาศัยแบบจำลอง สัญลักษณ์ต่างๆ ในรูปของสูตรเคมีและสมการเคมีในการอธิบายความรู้และมโนทัศน์ต่างๆ เนื้อหาวิชาเคมีในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับ หลักการพื้นฐานทางเคมีที่สำคัญที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่อง ดังนั้น ในการเรียนการสอนวิชาเคมี ครูต้องเน้นให้นักเรียนเข้าใจมโนทัศน์ต่างๆ ในวิชาเคมี เนื่องจากถ้านักเรียนขาดความเข้าใจมโนทัศน์ที่เรียนจะทำให้เรียนไม่สามารถเข้าใจมโนทัศน์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันได้ (วิภาวัลย์ ลากบุญเรือง, 2543: 38)

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาเคมี ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยรายงานการวิเคราะห์ผลการเรียนของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ ระหว่างปีการศึกษา 2551 – 2552 พบว่า มีผลการเรียนในรายวิชาเคมีต่ำกว่าเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษาที่โรงเรียนกำหนดไว้ คือ นักเรียนต้องได้ระดับผลการเรียนระดับ 3 (ร้อยละ 70) ขึ้นไปไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนนักเรียนที่เรียนทั้งหมด และจากประสบการณ์การสอนในรายวิชาเคมีของผู้วิจัยเองเป็นเวลา 10 ปี พบว่า นักเรียนส่วนมากมีวิธีการเรียนรู้จากการท่องจำที่ไม่มีเหตุผล ทำให้มองไม่เห็นความสัมพันธ์ของมโนทัศน์และข้อความรู้นั้นๆ ทำให้นักเรียนไม่สามารถสร้างแบบแผนการเรียนรู้ที่ออกมาจากโครงสร้างทางสติปัญญา ตลอดจนทั้งไม่สามารถจัดลำดับของเนื้อหาวิชา ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างไม่มีระบบ จึงไม่สามารถเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายได้ ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวจึงได้ศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า การสอนโดยใช้แผนผังมโนทัศน์เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าสนใจ ดังที่ พวงลดดา วรสาร (2548) กล่าวว่า การใช้ผังมโนทัศน์เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียน เรียนรู้มโนทัศน์หรือหลักการต่างๆ ของเนื้อหาวิชาใดวิชาหนึ่งอย่างมีความหมาย โดยการเชื่อมโยงความรู้ในวิชานั้นกับสิ่งที่มีอยู่ในโครงสร้างของความรู้ แล้วสร้างออกมาเป็นแผนผังความเข้าใจเรื่องนั้นอย่างมีลำดับขั้นตอนที่ครอบคลุมและเป็นระบบ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเก็บฝังความรู้นั้นไว้ในระยะยาว นักเรียนไม่ถูกกำหนดกรอบในการเรียนรู้ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์

แนวคิดการเรียนรู้ที่มีความหมายของ Ausubel มุ่งให้ผู้เรียนได้รู้เนื้อหาจากการถ่ายทอดของผู้สอนอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้นการนำเสนอเนื้อหาวิชาในลักษณะการบรรยายหรืออธิบาย โดยให้หลักการหรือมโนทัศน์ที่ครอบคลุมแก่นักเรียน เพื่อพัฒนาโครงสร้างความรู้ (cognitive structures) ของผู้เรียนให้แข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ชัดเจนและครอบคลุมจากความหมายของมโนทัศน์ที่กว้างที่สุดไปยังมโนทัศน์ที่แคบลงอย่างเป็นลำดับและต่อเนื่องกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงสิ่งที่ผู้สอนนำเสนอ (ความรู้ใหม่) กับความรู้หรือประสบการณ์ที่อยู่ในโครงสร้างของความรู้เดิมได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างเข้าใจแจ่มแจ้งและส่งผลต่อให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน (พวงลดดา วรสาร, 2548 : 45)

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะใช้แผนผังมโนทัศน์ในการกิจกรรมการเรียนรู้วิชาเคมี เรื่อง สมดุลเคมี ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อจะนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา เคมี ของนักเรียนที่เรียนด้วยการใช้แผนผัง มโนมติกับการเรียนแบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนด้วยการใช้แผนผังมโนมติกับการเรียนแบบปกติ
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้แผนผังมโนมติก

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ซึ่งการจัดชั้นเรียนในแต่ละห้องเรียนโรงเรียนได้จัดนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำละกันในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน โดยพิจารณาจากผลการเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2553 ผู้วิจัยจึงได้สุ่มตัวอย่างโดยเลือกห้องเรียน ที่มีผลการเรียนที่ใกล้เคียงกันมา 2 ห้อง จากจำนวน 4 ห้องเรียน จากนั้นนำมาจับสลากให้เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่มทดลอง เรียนด้วยวิธีสอนโดยใช้แผนผังมโนมติก ส่วนกลุ่มควบคุมเรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา/ที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎี

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของ Ausubel ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) มุ่งให้ผู้เรียนได้รับเนื้อหาสาระจากการถ่ายทอดของผู้สอนอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด ดังนั้นการนำเสนอเนื้อหาจึงหมายถึง การถ่ายทอดเนื้อหาสาระในลักษณะการบรรยายหรืออธิบาย โดยให้หลักการหรือมโนมติกที่ครอบคลุมแก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาโครงสร้างของความรู้ (cognitive structures) ของผู้เรียนให้แข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพมากขึ้น ชัดเจนและครอบคลุมจากความหมายของมโนมติกที่กว้างที่สุด ไปยังมโนมติกที่แคบลงอย่างเป็นลำดับและต่อเนื่องกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่ผู้สอนนำเสนอ (ความรู้ใหม่) กับความรู้หรือประสบการณ์ที่อยู่ในโครงสร้างของความรู้เดิมได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เข้าใจแจ่มแจ้ง และมีความคงทนในการเรียนรู้

แผนผังมโนมติก

แผนผังมโนมติก เป็นสิ่งที่ใช้แทนความสัมพันธ์อย่างมีความหมายระหว่างมโนมติกต่างๆ ในรูปของประพจน์ (Proposition) เป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้มโนมติกหรือหลักการต่างๆ ของเนื้อหาวิชาใดๆ อย่างมีความหมายโดยการเชื่อมโยงความรู้ในวิชานั้นกับสิ่งที่มีอยู่ในโครงสร้างของความรู้

Novak ได้อาศัยพื้นฐานจากทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของ Ausubel มาสร้างเป็นแผนผังมโนมติก จึงมีการจัดลำดับของมโนมติกในแผนผังมโนมติก โดยให้มโนมติกที่มีความหมายกว้างครอบคลุมอยู่ส่วนบนสุดของแผนผัง แล้วลดลำดับลงมาเป็นมโนมติกที่มีความหมายเฉพาะ จนถึงมโนมติกตัวอย่าง เพื่อที่จะทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาต่อเนื่องกันเป็นลำดับขั้นอย่างมีเหตุผล และสามารถเชื่อมโยงมโนมติกเดิมที่เป็นความรู้พื้นฐานเข้ากับมโนมติกหรือความรู้ใหม่ในโครงสร้างทางสติปัญญา ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเข้าใจ และมีความหมายในด้านเนื้อหา

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบแผนการวิจัยแบบมีกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มแบบสุ่ม และมีการทดสอบหลังการทดลองทั้งสองกลุ่ม (Posttest – only control group design)

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการสอนกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มด้วยตนเอง โดยแบ่งเป็น กลุ่มทดลอง สอนโดยวิธีสอนโดยใช้แผนผังมโนมติ ซึ่งใน 4 ชั่วโมงแรกเป็นการสอนเรื่อง การสร้างแผนผังมโนมติ และอีก 16 ชั่วโมง เป็นการสอนเรื่อง สมดุลเคมี กลุ่มควบคุม สอนโดยวิธีสอนแบบปกติ เป็นแผนการจัดการเรียนรู้วิชาเคมี เรื่อง สมดุลเคมี จำนวน 16 ชั่วโมง
2. หลังเสร็จการจัดการเรียนรู้ ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา เคมี เรื่อง สมดุลเคมี และแบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ทั้งสองกลุ่ม
3. นำผลการทดสอบมาตรวจให้คะแนน แล้วนำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเคมี ของนักเรียนที่เรียนด้วยการใช้แผนผังมโนมติกับการเรียนแบบปกติด้วย t – test แบบ Independent
2. เปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนด้วยการใช้แผนผังมโนมติกับการเรียนแบบปกติด้วย t – test แบบ Independent
3. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อวิธีสอนโดยใช้แผนผังมโนมติ ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$)

ผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา เคมี ของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนโดยใช้แผนผังมโนมติสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนโดยใช้แผนผังมโนมติสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนโดยใช้แผนผังมโนมติมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

จากการศึกษาผลการใช้แผนผังมโนมติในกิจกรรมการเรียนรู้วิชาเคมี ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน มีข้อที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

- 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชา เคมี ของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนโดยใช้แผนผังมโนมติสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะว่า ในการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนผังมโนมติ มีการจัดกิจกรรมการเรียนการ

สอนโดยให้นักเรียนได้สรุปความรู้โดยการสร้างแผนผังมโนมิต การให้นักเรียนสร้างแผนผังมโนมิตส่งผลให้นักเรียนได้คิดเอง สรุปเอง จัดลำดับของมโนมิต คิดหาคำเชื่อมเพื่อที่จะทำใหม่มโนมิตที่เรียนมีความสัมพันธ์กันอย่างมีความหมาย จะทำให้นักเรียนสามารถนำมโนมิตความรู้พื้นฐานเชื่อมโยงกับมโนมิตใหม่เกิดแบบแผนการเรียนรู้ด้วยตนเองจากโครงสร้างทางสติปัญญา ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายของออสเชเบล (Ausubel, 1986) ที่กล่าวถึงการเรียนรู้ที่มีความหมาย จะเกิดขึ้นเมื่อความรู้ใหม่เชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่มีอยู่ในโครงสร้างของความรู้ที่มีอยู่ในสมอง และนำไปสู่หลักการสอน คือสอนสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับความรู้เดิม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของรัจนา ภิญโญทรัพย์ (2544 : บทคัดย่อ) ที่พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้แผนผังมโนมิตมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ใช้แผนผังมโนมิต และงานวิจัยของ โนวแวก และโกวิน (Novak and Gowin, 1984) ที่พบว่า นักเรียนสามารถสร้างแผนผังมโนมิตได้และกลุ่มที่ใช้แผนผังมโนมิตจะให้ความสัมพันธ์ของเนื้อหาได้ดีกว่ากลุ่มที่ไม่ใช้แผนผังมโนมิต ดังที่มานะชัย มะลิลีศ (2549 : 45) ได้เสนอหลักการว่า ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนส่งเสริมให้รู้จักคิดหาเหตุผล รู้จักสังเกต และรู้จักจำแนกลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ ออกมาให้เห็นอย่างเด่นชัด สิ่งเหล่านี้จะทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจอันจะนำไปสู่การสร้างมโนมิตต่อไป

2) ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนโดยใช้แผนผังมโนมิตสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการเรียนโดยใช้แผนผังมโนมิตมีการจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยให้นักเรียนได้ทบทวนความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ นักเรียนได้ฝึกคิด หาความสัมพันธ์ จับกลุ่มของเหตุการณ์จากการปฏิบัติการให้ห้องปฏิบัติการ การวางแผน การเขียนรายงานตลอดเวลา เป็นการดึงดูดและสร้างความสนใจของนักเรียน จูงใจให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น กระตือรือร้นที่จะเรียนและนักเรียนยังได้ฝึกการสร้างแผนผังมโนมิตด้วยตนเอง เป็นการเปิดโอกาส ให้นักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งลักษณะการคิดเช่นนี้จะนำไปสู่การคิดที่แปลกใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดของทอแรนซ์ (Torrance อ้างในนฤมล จันทรสุนทร, 2542) ที่พบว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการในการรับรู้ปัญหาแล้วเกิดความพยายามในการสร้างแนวความคิดเพื่อขจัดปัญหาตลอดจนสื่อความหมายให้กับผู้อื่นได้รู้และเข้าใจ และความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ด้วยการสอน ฝึกฝน และการปฏิบัติที่ถูกต้อง

นอกจากนั้นนฤมล จันทรสุนทร (2542 : 42) ได้เน้นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการคิด เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกคิดเต็มที่อันเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นการเรียนโดยใช้แผนผังมโนมิตเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดเอง สรุปเอง และสร้างเป็นแผนผังมโนมิตขึ้น จึงเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ทำให้ความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีเรียนโดยใช้แผนผังมโนมิตสูงกว่าการเรียนแบบปกติ

3) นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนโดยใช้แผนผังมโนมิตมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การเรียนโดยใช้แผนผังมโนมิตนั้นส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ นักเรียนรู้จักคิดหาเหตุผล รู้จักสังเกต และรู้จักจำแนกลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ ออกมาให้เป็นภาพเด่นชัด จึงทำให้เขามีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การสร้างมโนมิตต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิศา อารามพงษ์ (2549) ที่ได้ศึกษาความเข้าใจมโนมิต เรื่อง สารและการเปลี่ยนแปลง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากการใช้รูปแบบการสอน THE CONSTRUCTIVIST LEARNING MODEL พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนผังมโนมิต เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนสามารถจดจำ และสรุปองค์ความรู้ได้อย่างเป็นหมวดหมู่ และง่ายต่อการเข้าใจ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจำเรียง ไชฉาย (2548) ที่ศึกษาผลการสอนวิชา วิทยาศาสตร์โดยใช้แผนผังมโนมิตที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการนำเสนอผลงานทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการสอนโดยใช้แผนผังมโนมิตอยู่ในระดับมาก เนื่องจากนักเรียนเห็นว่า การเรียนโดยใช้แผนผังมโนมิตเป็นการช่วยสรุปประเด็นสำคัญจากตำราเรียน การย่อสรุปเนื้อหา ช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ของมโนมิตอย่างเป็นลำดับขั้นแบบกว้างๆ ก่อนจะอ่านจากตำรา จึงทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1. ในการจัดกิจกรรมการสอนโดยใช้แผนผังมโนมติ ควรมีการชี้แจงบทบาทของนักเรียนและให้นักเรียนเข้าใจความหมายของมโนมติ วิธีการสร้างแผนผังมโนมติ รวมไปถึงเกณฑ์การให้คะแนนแผนผังมโนมติอย่างชัดเจน
2. การสอนโดยใช้แผนผังมโนมติ มีขั้นตอนที่อาจใช้เวลามากในการสร้างแผนผังมโนมติและการอภิปรายร่วมกัน ดังนั้นครูควรกำหนดเวลาและกระตุ้นให้นักเรียนดำเนินการให้เสร็จทันเวลาที่กำหนด โดยอาจใช้ลักษณะของเกมการแข่งขันในการกระตุ้นนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลการเรียนด้วยวิธีสอนโดยใช้แผนผังมโนมติกับเนื้อหาวิชา วิทยาศาสตร์ ในระดับอื่นๆ
2. ควรมีการศึกษาตัวแปรเพิ่มเติม เช่น ความสามารถในการนำเสนอผลงานทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน เป็นต้น